

નામ થકી રીઝ ફુલણી લોલી રીઝ લામે;
તાડી પી ગોલાઓ રીઝ ગોપી રીઝ શ્યામે.

Gujrati Proverbs.

નીચીને લેર ગમ્પી આવ્યા હોઠો કેમ કરીએ ગમ્પીય;
બાર હાથનું સ્પીમકું ને તેર હાથનું બી.

—Tit-Bits—

રમૂજમાળા-ભાગ ૧ લો.

પ્રયોજક અને પ્રકાશક

ગોર અંબાલાલ છગનલાલ.

(શીકા-સ્ટેટ ઇડર-મહીકાઠા.)

સંસાર દર્શન-વિનોદીની-કમલિની-રાણી દુર્ગાવતી, સવિતા
મુશિલા-વિગેરેના કર્તા અને કેટલાંક માસીકાના લેખક.

[સર્વ હક્ક સ્વાધીન.]

કિંમત } ગ્રાહકો માટે એક આનો.
છુટક નક્કલ દોઢ આનો.

ગ્રાહકોને સાચી વાત જણાવવી એમાં કોઈ વાતનો પ્રતિજ્ઞ નથી. આ આનામાળા સીરીઝમાં મુખ્ય એ ઉદ્દેશો સમાયલા છે. એક તો લેખકનું નિર્વાહ સાધન, બીજું હિતસેમાજના વર્તનમાં કંઈક સદ્ભાવ ઉત્પન્ન કરવો.

સુહૃદ્ ગૃહસ્થો-હું લેખક તદ્દન બહેરા છું તે આપ સર્વેને વિદિત છે તેમજ ગુજર ભૂમિપર બહેરા લેખકોનો મુખ્ય આધાર, ઉદાર ગૃહસ્થો અને ઉત્સાહી ગ્રાહક બંધુઓ ઉપરજ છે. મારા જેવા બહેરા લેખકને અન્ય ગ્રાહકો વધારી આપવા મદદ કરવી તે આપ સુરની ધરજ છે.

વિ. વાંચન અને તે કેવું હોવું જોઈએ. એ દરેક બંધુઓનું અજ્ઞાત નહિ હોય, છતાં આ આનામાળા સીરીઝ સારા લેખો ઉપરથી અનુવાદ કરી, જાતે લખી, છપાવી અને જાતેજ વેચુ છું. તેમજ આ વાર્તાઓ કેટલાંક પુસ્તકોના વાંચનની યાદગીરીમાંથી લખવામાં આવી છે. તો તેના મૂળ લેખકોનો પણ આભાર માનું છું.

દરેક વાંચક બંધુઓએ અન્ય ગ્રાહકો વધારી આપવા કૃપા કરવી. મારા બહેરા યથા બાદ મારા હિતચિંતકો તરફથી જે પ્રેમ, જીજ્ઞાસા દષ્ટિવૃત્ત છે તે સદાને માટે ચાહું છું. સુજન્ય બંધુઓ આપ ગ્રાહક થઈ-અન્ય ગ્રાહકો વધારી આપવા મહેરબાની કરશો.

રામનવમી.
અમદાવાદ.

}

આપનો સ્નેહાધીન,
ગોર અંબાલાલ સી.
શીકા (સ્ટેટ-ઇડર-મહિકાંડા.)

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાખિદ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૭૪૮ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ રૂપરૂપીયા-૧

વિષય ૬-૬

કંજુસમલ્લની કમંકથા.

મારવાડમાં કંજુસમલ્લ કરીને બાપારી લલોજ કંજુસ હતો. એક પાછ વાપરવી તે તેને જીવલેણ થતું. ચમડી જાય પણ દમડી ન છુટે. અને મરી ગયલી માખને નિચોવી જોડા ઉપર ચોપડતો. લક્ષાધિપતિ છતાં ઘરમાં ખાણું માત્ર હલકુંજ વાપરતો. આ કારણથી છોકરાઓ કંટાળીને પરદેશમાં જઈ રહ્યા હતા.

એક વખત શેડ ઉંઘી ગયો હતો, એટલામાં એક મહાત્મા ત્યાં આવ્યા. પુત્રોની વહુવોએ તે મહાત્માને આદરસત્કાર આપી ચરણે પડી દુઃખની વાત નિવેદન કરી પછી તે દયાળુ મહાત્માએ કહ્યું-કે તમારે પતિવ્રતપણામાં રહી, ધન્યરની ભક્તિ કરવી. જુઓ ! આ લાકડું પડેલું છે. તે પર વસ્ત્ર પાથરી બેસવું અને મંત્ર બોલવો એટલે તે લાકડું તમને રત્નદિપમાં પહોંચાડશે.

મહાત્માના ગયા પછી તે સ્ત્રીઓ દરરોજ રાત્રે લાકડાપર બેસી રત્નદિપ જાતી અને પ્રભુનાં દર્શન કરી પાછી ઘેર આવતી. દરરોજ એવડું મોટું લાકડું જુદી જુદી જગાપર ગોઠવાઈ જતું આ જોઈ શેડના હજમને વિચાર કર્યો જે આ લાકડામાં જરૂર કાંઈ પણ યુક્તિ હોવી જોઈએ. તે રાત્રે તે હજમ લાકડાના પોલાણમાં બરાઈ રહ્યો, રાત્રે નિયમ મુજબ સ્ત્રીઓ આવી, મંત્રબોલી લાકડા ઉપર બેઠી, કે લાકડું કંઈ આકાશ તરફ ઉડ્યું. હજમ તો, ચક્રીત થઈ ગયો. રત્નદિપ ગયા બાદ સ્ત્રીઓ ભગવાનનાં દર્શન કરવા ગઈ એટલે હજમ જેટલાં રત્ન લેવાય તેટલાં લઈ પાછો પોલાણમાં પેસી ગયો નિયમ મુજબ સ્ત્રીઓ ઘેર આવી, અને હજમ બાઈ પણ ઘેર ગયા રત્નના પ્રતાપથી હજમ પૈસાવાળો થયો. એટલે એક

દિવસે શેઠે હજમને પૂછ્યું અત્યા માલા ! હવે હજમત કરવા કેમ આવતો નથી ? અને તું આટલો બધો પૈસા છુટ ક્યાંથી ?

હજમભાષના પેટમાં કાંઈ વાત ટકી નહિ, અને ખુલ્લે ખુલ્લું રહસ્ય જણાવી દીધું એ પછી તેજ રાત્રે શેઠ પણ તૈયાર થયો, અને લાકડાના પોલાણમાં પેસી ગયો. સ્ત્રિઓએ મંત્ર બણી કપડું પાથર્યું કે લાકડું આકાશ તરફ ઉડ્યું. રત્નદ્વિપ જતાં સ્ત્રિઓ દેવદર્શન કરવા ગઈ, એટલે કંજુસમલ્લ બહાર નિકળ્યો. તેનાથી લેવાય તેટલાં રત્નો લીધાં, કેટલાંક લાકડાના પોલાણમાં ભરી દીધાં. કેટલાંક બગ્ગમાં માર્યાં, કેટલાંક મોઢામાં માર્યાં અને ખુમ ખુમ રત્નો લીધાં, વળી વિચાર કર્યો કે હજુ હું કાલે આવીશ. તે ખીખર રત્નો લઈ જઈશ, તરત પાછો સાંકડે માંકડે લાકડાના પોલાણમાં પેસી ગયો, એટલામાં વહુઓ આવી, કપડું પાથરી મંત્ર બણી બેઠી કે લાકડું આકાશ તરફ ઉડ્યું મધ્ય સમુદ્રમાં પહોંચ્યું, કે એક સ્ત્રિએ કહ્યું.

બહેન ? આજ કંઈ લાકડું ભારે જણાય છે ? આપણે જલદી ઘેર જવું નેહએ. જો આપણો સસરા જાગશે તો ફજેતો થશે, એટલે ખીખર સ્ત્રિએ કહ્યું.

ત્યારે એમજ કરો કે આ લાકડું અહીં સમુદ્રમાંજ નાખી આપણુ વસ્ત્ર ઉપરજ ચાલો એટલે વહેલાં ઘેર પહોંચી જઈશું. અહીં પોલાણમાં પેઠેલા કંજુસ મલ્લને ચટપટી થઈ. અને ગમરાતાં ગમરાતાં કહેવા લાગ્યો. વહુ દીકરા ? એતો લાકડામાં મેં દ્રવ્ય ભર્યું છે. અને હું અહીં પોલાણમાં પેઠેલો છું. બન્ને મોડું થાય પણ લાકડું મૂકી દેશો નહિ.

વહુઓએ વિચાર કર્યો રત્નોની તે ક્યાં ખોટ હતી ? તે પથ-

રાતો ઘરમાં ઘણાં પડ્યા છે. અને આવા કંજુસ સસરાને પાને પડી આપણે કાંઈ પણ સુખ મેળવ્યું નથી. આપણા પતિ તેના જીવનથી દેશાવર રહે છે માટે આ લાગ ઠીક આવ્યો છે. હવે તો લાકડું છોડીજ દેવું. એમ વિચાર કરી લાકડું મૂકી દીધું. અને સ્ત્રિઓ કપડાપર એસી ઘેર ગઈ ને કંજુસમણ દરિયામાં પડી કુખી મરી ગયો.

અર્થાત કૃપણ માણસનું ધન, દેવને માટે, ચિપ્તને માટે બધું આદિકને માટે આત્માને માટે કાંઈ કામમાં આવતું નથી તેનું ધન તો, અગ્નિ, ચોર કે રાજના હાથમાં પડે છે. તેમ કીડીઓએ મેણું કરેલું ધાન્ય માખીઓએ સંચેલું મધ અને કૃપણ મેળવેલી લક્ષ્મિ એ ત્રણેના ભોગી પારકાઓજ હોય છે.

સાર એ છે જે—દ્રવ્યવાન ગૃહસ્થે વ્યવહારિક બાબતમાં તેનો યોગ્ય ખર્ચ કરવો. અને પરમાર્થમાં ઉદાર દીલ રાખવું.

મુખઈની વાતો.

અલ્યા બહેયરા ? પછી હું મુખાઈ ગયો. અલ્યા મુખાઈની શું વાત કરું ? પાણીતો એક ભોલાની ભુંગળીમાંથીજ આવતું. ગાડીયો, ઘોડા, બગદગાડીઓ કાંઈ કાંઈ તો વળી ખટારો રેંકડો, એવાં એવાં એ નામ કહેતા મોંતગાડી તરામગાડી એ બધું નામ કોને યાદ હોય મ્હારા ભા ?

અલ્યા બહેયરા ? એક ત્રામ ગાડીમાં હું તો બેઠો, કે માસ્તરે તારને ગરડી લગાડો કે ગાડી તો ધબધબ હેંડવા માંડી, બગદે નહિને પેલુ રેલગાડીના જેવું આગળ હાકવાનું એ નહિ. અંગ્રેજ સરકાર ? તું તો દેવ છે ભા ? એ દેવતાનું કામ કુણું કરે ? મેં તો એક જણાને પૂછ્યું કે આ ગાડીનું ભાડું શું બેશે ?

તે એક જડો શેઠીયો હતો. બોકડાના જેવું તો માથું. ને પેટ તો બહુ હમણાજ ફૂટી જાહે. એવા એવા એ સેંઠે કીધું પટેલ ? જ્યાં જશો ત્યાં એક આનો ટીકીટ છે. મેં જાણ્યું ઠીક લાગ આવ્યો છે હવે તો ગોધરાનીજ માથું એટલામાં માસ્તર આવ્યો, મને કહે ટીકીટ મેં હાથમાં આનો આવ્યો. માસ્તર કહે ક્યાં જવું. મેં જવાબ વાળ્યો “ ત્યાં તે વળી ગોધરે, ગોધરાની આવજો. ”

માસ્તરે મને ઉતારી પાડ્યો. ને કહે ગોધરે જના તો જાઓ રેલગાડીમેં કહી થપ્પડ મારી તે જુદી.

અલ્યા ખેયરા એ ગાડીનું નામ શું ?

ખેયરો—મારો દીયરો. ગાડાં હાંકી હાંકી ધુળનાં ઢેકાં ખાઈ ખાઈ જનમ કહાડ્યોને એટલું એની બહુ ? એતોલ્યા દ્રામગાડીલ્યા દ્રામ.

પુજા પટેલ—અલ્યા ખેયરા પેલું બે પગના વચમાં ધાલીને દોડે, એ હુલ્યા એ ? તું તો બહુલો છે એટલે પૂછવું પડે. ખેયરો—એ તોલ્યા “ બાયસાયકલ ” સાઈકલ.

ઉંદરિયા વ્યાપારીની વાત.

જ્યારે હું માતાના ગર્ભમાં હતો ત્યારેજ મારા પિતા પરલોક વાસી થયા હતા મારી માતા બોળી અને એકલી એટલે અમારા બાપાનો સર્વ મીલકત બોળતી ખાઈ ગયા છ સાત વર્ષની ઉંમરે મને કોઈ મહેતાજીની નિશાળે મૂક્યો. જ્યાં હું ગણીત વિદ્યા અને લખતાં વાંચતાં શીખ્યો એટલે મહારી માતાએ મને ઉપદેશ કર્યો.

બેટા ? આપણા વાણીયા છીએ અને તું સારા વ્યવસાયનો પુત્ર છે—માટે વ્યાપાર કરે ! આપણા ગામમાં વિશાખીલ નામનો શેઠ

કોઈપણ કુશીનને વ્યાબુકા રૂપિયા આપે છે માટે તે લઈ આવી વ્યાપાર કરે ?

હું તે શેઠને ઘેર ગયો વિનય કરી બેઠો એકલામાંજ શેઠ ખીન્નજ જતાં એક વાણીયાના પુત્રને આમ કહ્યું.

અરે મૂખ મેં ત્હને અનેકવાર પૈસા આપ્યા છતાં તેં મૂળ દ્રવ્ય પણ ગુમાવ્યું. તે વાણીયાનો દીકરો હોય તો આ મરી ગયલા ઉંદરડામાંથી પણ અપાર દ્રવ્ય મેળવે.

આ સાંભળી મારા મનમાં વાણીયા પણાનું અભીમાન આવ્યું. અને તે મરેલો ઉંદર ઉપાડતાં મેં શેઠને કહ્યું. શેઠ ? થોડી મૂડી માટે મને આ ઉંદર ઉધાર આપો. હું આપના અમૈત્ય ઉપદેશની અજમાયાશ કરવા ઇચ્છુ છું. એ પછી તેના ચોપડામાં ઉધાર કરાવી. :ઉંદર લઈ હું ચાલતો થયો અને શેઠ આ જોઈ હસ્યો.

કેટલાક સમય પછી એક વાણીયાએ ચણાનો કોઠાર માટે એક ખીલાડો પાડ્યો હતો. અજ્ઞથી ખીલાડો સંતુષ્ટ નથી એમ જાણી વાણીયો ઉંદર ખોળતો હતો. મેં તેને તે તાળે ઉંદર આપ્યો. મને પૈસા મળ્યા. જેમાંથી હું એક વાણીનો ઘડો અને થોડાક ચણા લઈ ગામ બહાર પરામાં જઈ બેઠો જે પર કઠીયારા લોકોનું વિશ્રામ સ્થાન હતું દરરોજ હું તેમને વાણી પાછ થોડા દાળીઆ આપતો તેના બદલામાં તે કઠીયારા મને લાકડાં આપતા, જે વેચી પૈસા ઉપજાવતો ખીજે રોજ પાછો તે જગાપર જઈ બેસતો એમ નિરંતર ઉલોગથી મારી પાસે ટીક પૈસો પેદા થયો પછી 'તો મેં લાકડાનો વેપાર જરી રાખી ચોટામાં એક દુકાન પણ લીધી અને ખનતા ખીજા ધંધાઓ ચાલુ રાખ્યા એ પછી દુરદેશાવર વહાણ રાખી વેપાર કરવા લાગ્યો. ને દરેક પાડેલી મીઠકતો સરકાર લડી મેં પાછી

મેળવી ગીરો મૂકેલી મીઠકતો છોડાવી. ને હાલ હું કાટીધ્વજ થયો છું. પછી એક સોનાનો ઉંદર કરાવી. વિશાખીલ શેઠને ત્યાં જઈ જમા કરાવી. તે ઉંદર શેઠના હાથમાં મુકયો. શેઠે મારી આતુર્યતાપર પ્રસન્ન થઈ પોતાની દીકરીને લાયક ઘર વર જોતાં મારી સાથે પરણાવી. અને “ માફ નામ હાલ ઉંદરીયો પડી ગયું છે. ” તે વેપારી વર્ગમાં પ્રસિદ્ધ છે.

સાર એ છે જે:—નિરંતર ઉદ્યમથી માણસ અપાર સંપત્તિ મેળવે છે.

વિદ્યાશંકરની સ્ત્રી રાંડી.

વિદ્યાશંકર, બાર વર્ષ સુધી કાશીએ રહી વેદના એકે એક અક્ષર ગોખી કહાડી ઘર તરફ પાછો ર્યો હતો. એટલામાંજ તેના ગામનો એક મસ્કરો ત્યાં આવી ચડ્યો વિદ્યાશંકરને ઘણા વરસે જોઈ કહેવા લાગ્યો. મહારાજ ? તહમે કેટલું ભણ્યા ?

વિદ્યાશંકર—હું ચાર વેદ, ખટશાસ્ત્ર-બ્યાકરણ-ઉપનિષદ-વિગેરે સર્વે મોઢે કરી ગયલા છું.

દીખલી—હવે કંઈ બાકી ?

વિદ્યાશંકર—હવે તો કંઈ નહિ. પણ મારા ઘેરતો કુશળ છે ને ?—(દીખલીએ-વિચાર કરી વિરમીતહાસ્ય સાથે કંઈક દીલગીરી ખતાવતાં જુવાળ વાળ્યો)—

અરે પણ ગાહુજ ખરાબ થઈ ગયું. તમારે સ્નાન કરવું જોઈએ. વિદ્યાશંકર પંચીયુ બદલી તળાવમાં જઈ ઉભો રહ્યો. એટલે દીખલીએ કહ્યું મહારાજ બહુજ ખરાબ થયું તમારાં સ્ત્રી રાંડયાં.

વિદ્યાશંકર—હરનમઃ શિવાય-શિવ-શિવહર-હવે મારે ક્રમ કરવું. તે મસ્કરાએ કંઈક મંદ હાસ્યથી જુવાળ વાળ્યો—કેમ, તે

વળી-તમારે માથે ઘોળુ બાંધવું અને ગામની ભાગોળેથી પોક મૂકતા જવું-ઘેર જઈ બહુજ રોવું-જ્યારે તમને કોઈ છાના રાખે ત્યારે તમારે છાના રહેવું. (વિદ્યાશંકર અને મશ્કરો છુટા પડ્યા)

એ પછી ગામની-ભાગોળે આવી-અને વિદ્યાશંકરે પોક મૂકવી શરૂ કરી-ઠોડ ઘેર જઈ બહુજ જોરથી રોવા લાગ્યો. એટલામાં ત્હેની વિધવા બહેને આવી પૂછ્યું.

ભાઈ ? ત્હમો ખાર વરસે બણીને ઘેર આવ્યા-અને અમારે તો, આનંદ જેવો દિવસ પણ આશું તમો છાના રહો-મને કહોતો ખરા કે શું થયું ?

વિદ્યાશંકર-કંઈ નહિ. બહેન-તોપણ કંઈક ?

વિદ્યાશંકર-બહુજ ખરાબ થઈ ગયું.

બહેન-શું ? તે તો કહો. વિદ્યાશંકર-મ્હારી સ્ત્રિ રાંડી.

બહેન-ભાઈ ? ત્હમો એકા છો ને ત્હમારી સ્ત્રિ કેમ રાંડે ?

એ પછી વિદ્યાશંકર કહેવા લાગ્યો. જોને બહેન-હુ એકા છુ ને તું રાંડી. ત્યારે મ્હારી સ્ત્રિ કેમ ન રાંડે ?

(સૌ તેના બહુતરની ગણના કરવા લાગ્યા ને-તેની મૂર્ખતાઈ પર હસવા લાગ્યા).

તાત્પર્ય-એ છે જે-કોઈ પણ કામમાં જનસમાજ તરફથી ઉપહાસ ન થવું જોઈએ-એમ વિચાર કરીને કરવું.

અદ્યપ્યુદ્ધિ અને સ્થુલપ્યુદ્ધિની ગુરૂ સેવા.

કોઈ એક ગુરૂજના આશ્રમમાં થોડો વખત થયાં, અદ્યપ્યુદ્ધિ, અને સ્થુલપ્યુદ્ધિ નામના બે શિષ્યો આવી રહ્યા હતાં, તેઓ અન્નેમાં ધર્મનીસ્પર્ધાને લીધે એક બીજા પરબીજ ભાવ હતો. આ

આત્રમમાં એવો રીવાજ હતો જે દરરોજ વારાફરતી અમુક બે શિષ્યોએ ગુરૂના ચર્ચની સેવા કરવી નિયમ મુજબ મોટા શિષ્યે અદ્યપ્યુદ્ધિ અને સ્થૂલપ્યુદ્ધિને આજ્ઞા કરી કે આજે ગુરૂચર્ચની સેવાનો તદ્દમારો વારો છે. સાંજે નિયત જગ્યાપર આવી ગુરૂજી બેસી ગયા, એટલે અદ્યપ્યુદ્ધિએ પોતાના સેવ્ય જમણા પગની સેવા કરવા માંડી અને સ્થૂલપ્યુદ્ધિ કાંઈક કામ પ્રસંગે બહાર ગયો હતો.

જમણાજ અદ્યપ્યુદ્ધિ ગુરૂચર્ચની સેવામાં લાગી રહ્યો છે એટલામાં ગુરૂજીને ઉંઘતું ઝોક આવ્યું. અને પોતાના સેવ્ય જમણા પગ ઉપર ગુરૂજીનો ડાબો પગ પડી ગયો. એટલામાંજ અદ્યપ્યુદ્ધિ ક્રોધથી લાલચોળ થઈ ગયો અને ઉદ્દેશી ડાબા પગને કહેવા લાગ્યો અરે દુષ્ટ તું મારા દુશ્મનનો સેવ્ય ચર્ચ થઈ મારા સેવ્ય પગને કચરી નાખે છે ? બસ-હવે તો ત્હને અડાવીજ દઉં તો ? એમ કહેતાં પોતાના દુશ્મન સ્થૂલપ્યુદ્ધિના સેવ્ય પગને જોરથી ધક્કો મારવા જાય છે એટલામાંજ સ્થૂલપ્યુદ્ધિ બહારથી આવ્યો. અને પોતાના સેવ્ય પગ તરફ દૃષ્ટિ કરતાં અદ્યપ્યુદ્ધિને ક્રોધથી કહેવા લાગ્યો.

અરે દુષ્ટ ? તું મહારા સેવ્ય ડાબા પગને શા માટે મારે છે ? બસ હવે તો ત્હારા સેવ્ય જમણા પગનાં હાડકે હાડકાં જીડાંજ કરી નાખું તો ? એમ કહેતાં દુર પડેલો ધોડો લેવા ગયો. એટલે અદ્યપ્યુદ્ધિ ઉદ્દેશી કહેવા લાગ્યો. અરે દુશ્મન ? તું મહારા સેવ્ય પગને મારે ત્યાર પહેલાં હું ત્હારા સેવ્ય પગને કાપીજ નાખું તો ? સ્થૂલપ્યુદ્ધિએ અદ્યપ્યુદ્ધિના સેવ્ય પગને દંડુકો લગાવી દીધો. એટલે ગુરૂજી ઝબકીને જાગી ઉઠ્યા. અને અદ્યપ્યુદ્ધિ દુર પડેલો છરો લેવા દોડ્યો. અરે ? કોમ દોડો મને મારી નાખ્યો. એમ ગુરૂજી ખુમો પાડવા લાગ્યા. કેટલાક શિષ્યોએ આવી અદ્યપ્યુદ્ધિ અને સ્થૂલપ્યુદ્ધિને છૂટા

પાડ્યા. બાદ મોટા શિષ્યે કહ્યું અરે મૂર્ખાઓ, તમે કેવળ અણાની છો ગુરજના જે પગ તેમાં કોઇ ડાળો અને જમણો તે કંઈ જુદા નથી જે આપણા ગુરજના જ પગ છે. અને તમે બંને ચર્ણોની બીજા બાવના રાખો છો. તે તમારી મૂર્ખતા છે.

એ પછી અલ્પબુદ્ધિ અને સ્થૂલબુદ્ધિ શરમાઇ ગયા. સાર એ છે કે દરેકનો ધર્મ અને ઇશ્વર એકજ છે.

સ્નાનંકત્વા-સ્નાનંકત્વા.

ત્રણ વેદાન્તિ બ્રાહ્મણો રાજના મહેલમાં ચોરી કરવા ગયા. જ્યાં એક બાળુએ, સોના મહોરો અને હીરામાણેક આદી જ્વાહિરો પડેલાં હતાં. અને બીજી બાળુએ રાજ અને રાણી નિંદ્રાધિન થઇ ગયાં હતાં. પહેલા જે મીત્રોએ સુવર્ણ મહોરો બાંધતા પહેલાં ત્રીજા મીત્રને ઉદ્દેશી કહ્યું.

બાઈ ? આ સુવર્ણ લેવામાં કાંઈ દોષ તો નથી ને ? તે મીત્રે કહ્યું, અરે મૂર્ખાઓ-એક ઠેકાણે કહ્યું છે જે સુવર્ણમાં કલિયુગ રહેલો છે. માટે તે તો અનર્થકારી એ પછી સુવર્ણને ત્યાં પડ્યું રહેવા દઇ હીરા માણેક તરફ દષ્ટિ કરી એક બીજાને કહ્યું.

મીત્ર, આ હીરામાણેક લેવાં એમાં શો દોષ ? તેણે પોતાની બગલમાંથી પોથી કહાડી નિચે જઇ દીવાને અજવાળે જોયું તો તેમાં પણ નિચે મુજબ લખેલું હતું. કે “ રાજ, બ્રાહ્મણ અને દેવ, એ ત્રણેનું દ્રવ્ય કદી પણ ચોરવું નહિ.” એવી રીતે શાસ્ત્રના નિયમ મુજબ બધું ત્યાં પડ્યું રહેવા દઇ. દૂર પડેલાં ડાંગરનાં છાલાં (ફાતરાં)

ની ત્રણ ગાંસડીઓ બાંધી એટલામાં ત્રીજો વિચાર નજર આગળ ઉપસ્થિત થયો—અરે, રાજની મીઠકત ચોરવી, અને દેવનું દ્રવ્ય લેવું. એ બરાબર છે. તે પહેલાં ગંગામાં સ્નાન કરી, લેવામાં કોઈ ભતનો દોશ નથી. અરે ! પણ અહીં ગંગા નદી તો નથી પણ આ સ્ત્રી (રાણી) એ પણ એક સરિતા બરાબરજ છે. અને તે સ્ત્રી ૩૫ સરિતામાં પહેલાં સ્નાન કરી પવિત્ર થવું જોઈએ. એ પછી ત્રણે પંડિતો રાણીના પલંગ પર ધમોધમ કુદી પડ્યા. અને સ્નાનક્રત્વા, સ્નાનક્રત્વા, એમ કહેવા લાગ્યા, રાણી એક દમ ઝળકી ઉઠી, અને રાજ ગભરાઈ ગયો. મહેલમાં કોલાહલ મચી રહ્યો એ પછી ખરૂં રહસ્ય ખુલ્લું થતાં સૌ આશ્ચર્યમાં પડી ગયા. અને રાજએ ત્રણે મહારાજેને એક એક સુવર્ણ મહોર આપી વિદાય કર્યાં.

સાર એ છે જે ભણવું અને પછી પોતાની બુદ્ધિનો ઉપયોગ કરવો.

ભગાભાઈની અક્કલની તારિક્.

સાંભળો છો કે ? ગામમાં ભેસોનું ટાળું આવ્યું છે. માટે એક ભેંસ પણ આપણે લેવી જોઈએ (પટલાણીએ કહ્યું)

ભગાભાઈ—લઉ તો ખરો, પણ તું છાશ મારી બેનનાં છોકરાંને આપજે.

પટલાણી—તમારી બેનનાં છોકરાં, અને મારા ભાઈનાં છોકરાં ક્યાં નથી કે હું તમારી બેનનો છોકરાંને છાશ આપું ?

ભગાભાઈ—(ક્રોધથી) રાંડ ન આપે તો મારીને હાડકાં ભાગીજ નાખુ તો ? પટલાણી—છાશ તો ન અપાય સાંભળતાંજ

બગાબાઇનો પિ-તો ઉખડી ગયો બહાર પડેલું સાંમેલું લેવા દોડ્યા એટલામાં એક સારા માણસે આવી બગાબાઇને સમજતી ઠંડા પાડ્યા.

ગામમાં ડાહ્યા બગાબાઇ છે. સૌ કોઇ બગાબાઇને પૂછી વાત કરે છે. એક રખારીને ત્યાં છાશ થઇ રહી કે જીંટે ગોળીમાં મોંદુ નાંખ્યું છાશ પીધી પણ ઉંટનું મોંદુ ગોળીમાંથી નિકળે નહિ. રખારી બગાબાઇ પાસે સલાહ લેવા આવ્યો. બગાબાઇએ કહ્યું. જા ? જઇને ગોળી ફાડી નાખ એટલે મોંદુ નિકળી જશે. બાદ ઉંટનું મોંદુ નિકળ્યું પણ કાંઠેલો ગળામાં રહ્યો. રખારી પાછી સલાહ લેવા આવ્યો. એટલે બગાબાઇએ હોકો ગુડ ગુડાવતાં જવાબ વાળ્યો. મારો દીયરો બોધ્યાળ જા ? જઇને ઉંટનું ગળું કાપી નાખ ? એટલે કાંઠેલો પણ નિકળી જશે. ઉંટ ખૂમો પાડે પણ જોર કરતાં કાંઠેલો નીકળે નહિ. હરે લઇ રખારી આવ્યો એટલામાં સારા માણસે સમય ચુકતા વાપરી. કાંઠેલો બાગી નાંખ્યો. સૌ નવા જમાનાની અક્ષતની તારીફ કરવા લાગ્યા. (ત્યાંથી બગાબાઇની કહેવત ગુજરાતમાં પ્રસિદ્ધ છે.)

આડાને બદલે નાડું પકડનાર મુલ્લાંજી.

એક વહોરાને વેપાર સંબંધી કામકાજ માટે અમદાવાદ જવું પડતું. રેલ્વે નહોતી ત્યારે તે ગાડાંની મુસાફરીમાં જતો આવતો. નિયમ મુજબ વહોરાજી ગાડામાં બેઠેલા છે. અને ગાડું ધીમે ધીમે ચાલ્યાં જાય છે. એટલામાં ઢોળાણવાળી જમીન આવતાંજ ગાડાવાળાએ વોરાજીને કહ્યું—મુલ્લાંજી ! એ ! મુલ્લાંજી આડું ખરાબર પકડી રાખજો. જુઓ આ ઢાળ આવ્યો, મુલ્લાંજીએ કહ્યું—હા હા પકડે છે. તું

તારે ગાડુ આગર ચલાવ. કહી મુસ્લાજીએ પોતાના સુથણાનું નાક પકડી રાખ્યું. વળી બીજી વાર પણ ગાડાવાળાએ કહ્યું—મુસ્લાજી ? આડુ મઝામુત પકડજે. મુસ્લાજીનો પિત્તો ઉખળી ગયો. અને બોલ્યા— પકડે છે. પકડયું છે. સાલા ! ગાર આગળ ચલાવ !

ગાડાવાળાએ ગાડું આગળ ચલાવ્યું કે મુસ્લાજી ડફાંગ કરતા બોંયપર ફૂટી પડ્યા. (પડી ગયા) અને ગાડું તો છેક નિચે જઈ ઊભું રહ્યું. વળી ગાડાવાળો વહોરાજી પાસે આવ્યો અને હાસ્ય કરી બોલ્યો. મુસ્લાજી ? મેં તમને આડુ પકડવાનું કહ્યું હતું અને કેમ ભૂલી ગયા ? વહોરાજી પોતાના સુથણાનું નાક બતાવતાં બોલ્યા : “ સાલા આંધરો છે ? જો દેખતો નથી ? આ હજી ટો પકરી રાખુ છે. ” (આ જોઈ ગાડાવાળાને મુસ્લાજીની ભોળાઈ પર ધણુંજ હસવું આવ્યું.

કેટલાક દિવસ પછી વહોરાજીનાં માલથી ભરેલાં ગાડાં લુટાઈ ગયાં એટલે શેઠે તેમને પૂછ્યું. અસમાલજી ! એમ કેમ ? ટમે પોલીસમાં કેમ નહિ સંભરાવું. ટો આપરા માલનો કાઈક વખત પટ્ટો બી લાગે.

અસમાલજી :—શેઠ ! ચોર માલ બલે લૂટી ગયા. પણ ભરતીયું તો મારી પાસે છે ને ? તે સાલાઓ ભાવ ટાલ વગર માલ કેવી રીતે વેચશે ?

સાર એ છે જ—કોઈ પણ કામમાં વધારે ભોળાઈ વપરાતાં ઉપહાસ્યને પાત્ર થવું પડે છે.

મીયાં ફસ્કુ અને તિસ્મારખાંનો સંવાદ.

(એક શિતળ વડવૃક્ષની નીચે આવી સ્વચ્છ નિર્મળ પાણીના બરેલા સરોવરમાંથી પાણી પી બે મીયાંમાઘ નીચે મુજબ વાતો કરવા લાગ્યા.)

દેખોજી ! ખુદાને ચે ક્યા ચીજ બનાદી કેસી ઠંડી હોર આતી હૈ. ચે તલાવ હૈ. ઉસ્કા પાનીકા સખ ધી બનજવે. ઝોર ઝે બડકે પતેકી સખ રોટી બન જાય. તો “બંદા ઝમોલ ઝમોલકે ખાય.”

(તિસ્મારખાંએ હવાઇ છીલ્લો બાંધવો શરૂ કર્યો.)

તુમ ઝેકીલે કેસે હસ્મે હમેરા ખી ભાગ હૈ. ફસ્કુએ કહ્યું.

સાલે ? હસ્મે તુમેરા કેસે ભાગ ? હમ પહેલે બોલે એટલે સખ હમેરા, એક રોટીકા દુકડેખી નહિ દઉં હાલ મેં મોંઘવારી કેસી ચલતી ?

(તિસ્મારખાંએ ઉસ્કેરાતાં બાણ છોડ્યું.)

ઉલ્લુ મુહ સંભાળ કે બોલીયો, મીયાં બારી હો જાયગી.

(ફસ્કુ ચીડાઇ ગયો.)

સાલે ? તેરા ચલે તો મારડાલીયો !

તિસ્મારખાંએ બેપરવાઇ બતાવી.

“બંને મિત્રો વાતવાતમાં ઉખડી પડ્યા. મારામારી પર આવી ગયા. એટલામાંજ કંઈ ખડખડાટ થતાં બહાદુર ફસ્કુ નાશી ગયો. અને તિસ્મારખાં મહા મુશીબતે ઝાડ પર ચઢી ગયો. તપાસ કરતાં જણાયું કે અવાજ ખીસકોલીનો હતો. ત્યારથી મીયાંમાઘની વાતો પણ આપણા પુસ્તકોમાં પ્રસિદ્ધ છે.

—દર માસે પ્રગટ થતી—

આનામાળા સીરીઝના આહકોનું વાર્ષિક લવાજમ.

રૂ. ૦-૧૨-૦ સ્થાનિક (અમદાવાદ અને મુંબઈ) પોસ્ટેજ સહિત.

રૂ. ૧-૪-૦ બહાર ગામના આહકો માટે પોસ્ટેજ સહિત.

તા. ૩—જૂન નકલ મંગાવનાર બહાર ગામના આહકોએ
આનાની પોસ્ટલ ટીકીટો ખીડવી.

સરનામું:—

ગોર અંબાલાલ છગનલાલ.

C/o ગુજરાતી પંચ એજીસ

અમદાવાદ.

આનામાળા સીરીઝની એજન્સિઓ.

મુંબઈ—ગોર લક્ષુ ત્રિભોવન C/o ભૂવેશ્વર સ્વામે બાલાજીનું મં

વહાગામ—શાહ પિતામ્બરદાસ ઝવેરદાસ. (મહીકાંઠા)

ધનસુરા—માસ્તર બાપુલાલ એચ. મહેતા. વાયા તથાદ સ્કુલ હેડમા
ધનસુરા.

અમદાવાદ—ગુજરાતી પંચ એજીસ. કર્તા પાસેથી.

શ્રી બામ્બોદય પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં જોડાલાલ દેવશંકર દવેએ

છાપ્યું. ખાડીઆ—અમદાવાદ.

